

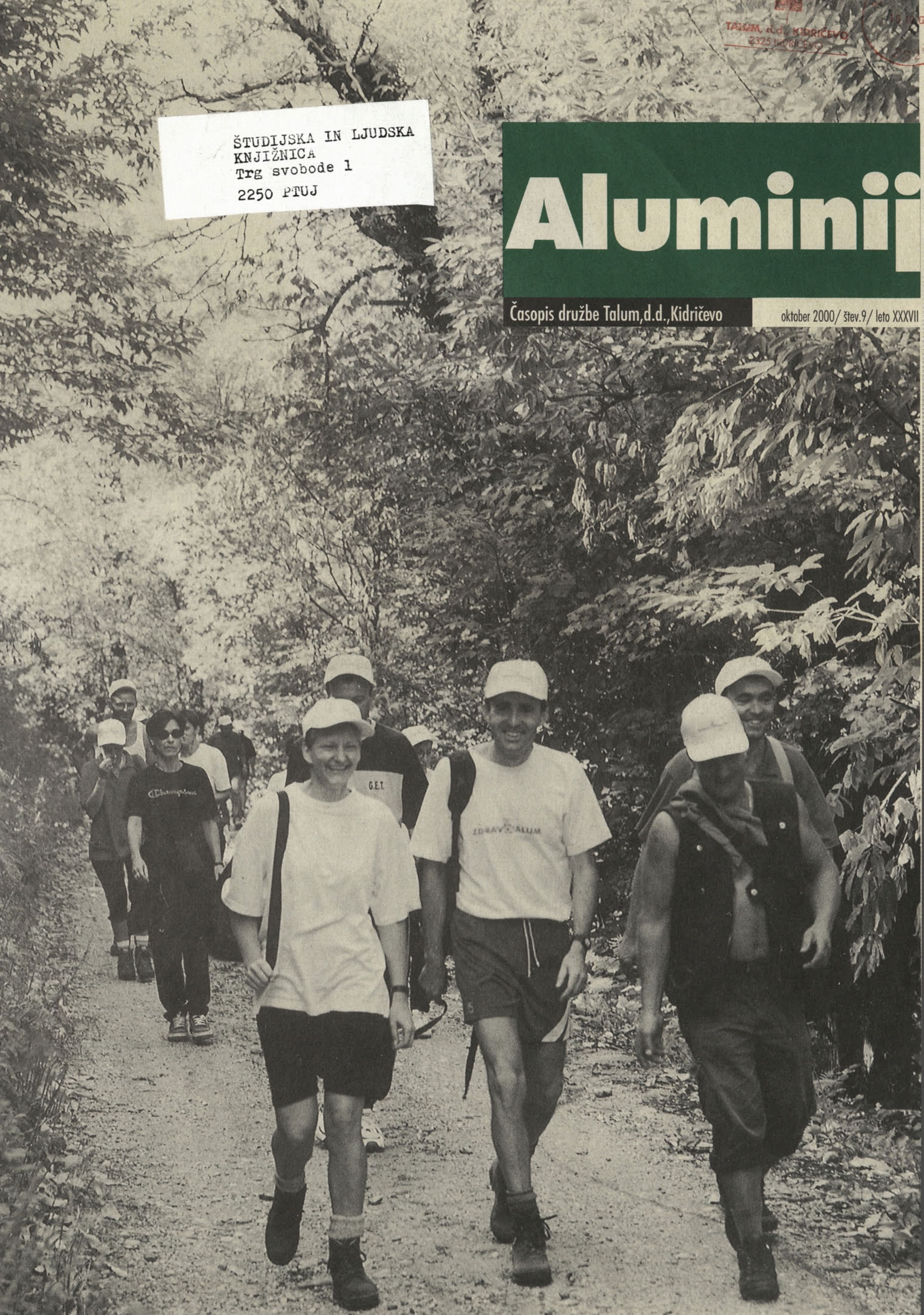
ŠTUDIJSKA IN LJUDSKA
KNJIŽNICA
Trg svobode 1
2250 PTUJ

TALUM d.d. KIDRIČEVO
2325 KIDRIČEVO

Aluminij

Časopis družbe Talum, d.d., Kidričevo

oktober 2000 / štev. 9 / leto XXXVII

DE Energetika

TALUM uspešno prebrodil enodneвно omejitev dobave zemeljskega plina

V Sloveniji smo začeli uporabljati zemeljski plin najprej v industriji in nato v vse večji meri v široki potrošnji potem, ko smo leta 1978 zgradili prvi del visokotlačnega plinovodnega omrežja in ga povezali z evropskim. Naši dobavitelji sta bili Rusija in Alžirija, kjer so zaloge te ekološko najprimernejše fosilne energije med največjimi na svetu. Plinska industrija se je razvila do take ravni, da zagotavlja zanesljivo dolgoročno preskrbo končnih uporabnikov z zemeljskim plinom predvsem iz Rusije, Alžirije, dežel ob severnem morju in Nizozemske.

Tisti, ki uporabljamo zemeljski plin, energetske "plin-ske" krize doslej nismo poznali. Zato lahko zemeljskemu plinu upravičeno rečemo energija brez meja in ga obravnavamo kot energijo prihodnjega stoletja, saj znane, tehnično izkoristljive zaloge zadostujejo za dobrih 70 let. Iz leta v leto pa odkrivajo še nove.

V TALUM je zemeljski plin drugi najpomembnejši energent, saj zaseda skoraj 10% celotne porabe energije v naši tovarni. Verjetno ni treba poudarjati, da je električna energija udeležena z največjim deležem, s približno 90%.

Z rastjo porabe zemeljskega plina postaja pred 25 leti zgrajeno primarno slovensko omrežje plinovodov prešibko oz. premalo zmogljivo. Geoplin, d.d., je moral zaradi tega zgraditi dodatno transportno kompresorsko postajo. S tem se bodo povečale zmogljivosti magistralnega plinovoda, to je izboljšale pretočno - tlačne razmere v slovenskem plinovodnem omrežju. Ena od teh je zgrajena v neposredni bližini naše tovarne, v Cirkovcah. Dne 12. avgusta 2000 je bila priključena v sistem primarnega regionalnega transportnega plinovoda avstrijska meja - Rogatec. Ta kompresorska postaja bo, ko bo začela delovati, seveda pomagala k večji obratovalni varnosti plinskega sistema tudi v naši tovarni in omogočala povečati odvzeme zemeljskega plina, tako da ne bo tehničnih omejitev pri razvoju in povečani porabi tega energenta.

Razumljivo je, da je bila v soboto, 12. avgusta, ko so priključevali cevovode za novo kompresorsko postajo v Cirkovcah prekinjena normalna dobava tudi za našo tovarno. To je bila istočasno prva resnejša prekinitve normalne dobave zemeljskega plina za TALUM od leta 1982, odkar smo priključeni na ta sistem.

Ker bi popolni izpad plina pri nas povzročil kar veliko

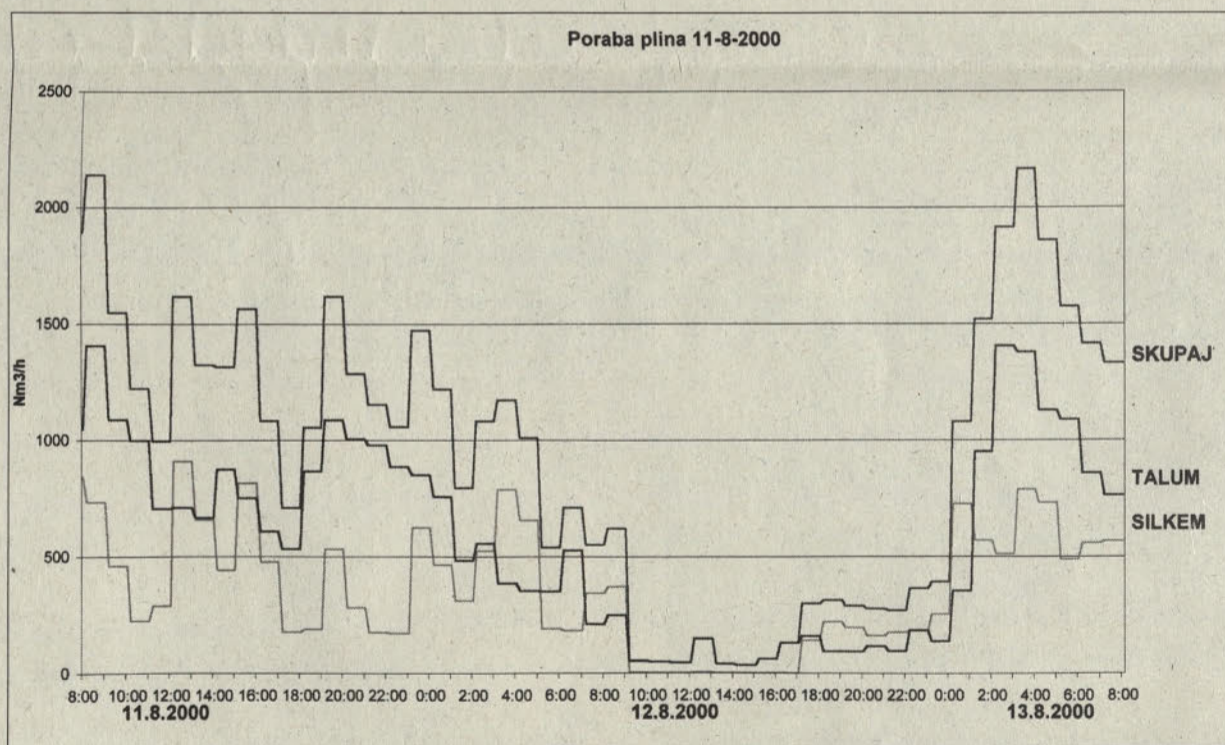
škodo in težave, smo se uspeli dogovoriti z Geoplinom o zmanjšani dobavi iz zaprtega cevovoda, ki je bil na začetku pod tlakom 40 barov. Po izračunih so nam dovolili dnevno porabo 18000 Sm³ na 24 ur za tiste naše porabnike, ki bi utrpeli večjo škodo, če bi prišlo do popolne prekinitve. V DE Energetika smo naredili natančen raspored razdelitve dovoljene količine. Nekatere peči v livarnah smo le ogrevali, peč za žarjenje drogov je bila normalno v pogonu, peč za pečenje anod pa smo priklopili na utekočinjeni plin iz skladišča. Bojazen, da ne bomo dovolj "disciplinirani" in da bomo zalogo iz cevovoda porabili prej, kot bo delo v Cirkovcah končano, ali pa, da so se zmotili v izračunih

razpoložljivega volumna plina in bomo vseeno popolnoma izpadli (žarjenje drogov) se je razkrojila, ko me je glavni dispečer poklical malo pred polnočjo. Pohvalil nas je in sporočil, da so delo končali, da imamo v cevovodu še okoli 10 barov tlaka in da smo prevzeli 17400 Sm³ plina.

Tako je bila akcija za nas uspešno končana brez škode na napravah in v proizvodnji.

Spodaj je lepo vidna dolina v diagramu skupne porabe 12.8.2000 od 9. do 24. ure.

Milan Tkalčec

Presoja ravnanja z okoljem, varnosti in zdravja

Potrditev našega dosedanjega dela

V Talumu smo se odločili za izvedbo celovite presoje ravnanja z okoljem ter varnosti in zdravja. Presoja sta izvajala za to usposobljena eksperta neodvisne zunanje inštitucije Dames&Moore GmbH&Co KG iz Hamburga v času od 18. do 21.9.2000. Podjetje ima številne samostojne pisarne v Evropi s centrom v Londonu ter v Los Angelesu za ameriško področje. Presoja ni bila namenjena pridobivanju certifikata v okviru naših priprav za uskladitev dejavnosti po ISO14001 temveč, da potrdimo naše dosedanje delo, usmeritev in ugotovimo (ne)skladnost podjetja glede bodočih zahtev EU. V teh štirih dneh smo skupaj s presojevalcema prečesali podjetje od znotraj, zunaj, podolgem in povprek ter pregledali zajeten kup dokumentacije. Na končno

poročilo še čakamo, vendar lahko ugotovimo, da smo z našo metodologijo ocenitev tveganja prepoznali vse pomembne vidike ravnanja z okoljem ter varnosti in zdravja pri delu, cilje pa zapisali v skupnem Programu varstva okolja ter varnosti in zdravja pri delu št. 1/99, kar je prikazano v tabeli, ki je priloga Aluminija Nenehne izboljšave in skladnost z zakonodajo sta elementa preprečevanja onesnaževanja okolja in nesreč pri delu. Pa srečno, zdravo in okolju prijazno!

Dr. Marko Homšak

Se dovolj pogosto spomnimo in pohvalimo ljudi

Tatjana Zidar Gale, je diplomirala na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, zdaj pa je absolventka magistrskega študija komunikologije na Fakulteti za družbene vede. Končala je prvo stopnjo izobraževanja iz nevrolingvističnega programiranja in si leta 1997 pridobila mednarodni certifikat in naziv praktika NLP. V letu 1999 je končala izobraževanje druge stopnje NLP in si pridobila naziv master poslovnega komuniciranja. Že več let vodi seminarje in delavnice retorike in komunikacije in svoje znanje izpopolnjevala pri tujih in domačih strokovnjakih. Je avtorica knjige Retorika, moč besed in argumentov. Prijazno se je odzvala našemu povabilu za sodelovanje v Aluminiju, zato bomo v nekaj nadaljevnih objavili njene članke o tem, kako komunicirati med seboj.

Voditi ljudi oziroma biti nekemu nadrejen pomeni imeti moč. Zaposleni občutijo to moč najpogosteje takrat, ko nadrejeni ni zadovoljen z njihovim delom ter jih začne kritizirati, lahko se celo zgodi, da jih kaznuje. Po drugi strani pa lahko uporabi moč tudi tako, da podrejene pohvali in nagradi. Vendar je pohvala tista, ki gre ponavadi precej težko od ust. Če bi v različnih podjetjih vprašali, kakšno obliko

moči uporablja njihov šef, bi gotovo odvrnili, da precej raje kritizira. Po njegovem se na ta način namreč kaže in ohranja njegova avtoriteta, medtem ko je pretirano dajanje pohval lahko razumljeno kot slabost. Ker je pohvala v manjšini, se pri ljudeh zato pojavijo negativni občutki, kadar jih kdo pohvali. Zakaj? Ljudje smo različni. Nekaterim pohvala dvigne samozaupanje in jih okrepi v njihovi samozavesti, drugi ostanejo povsem "hladni", tretjim je neprijetno in se začnejo opravičevati, da so jim pri tem pomagali tudi drugi... Dvomi, ki jih pri tem obhajajo, so lahko naslednji:

1. Če me kdo pohvali, imam občutek, kot da hoče z mano manipulirati
2. Pohvala je samo preteza, da mi bo kasneje lahko naložil še več

dela.

3. Le kaj neki ima za bregom?
4. Ves čas premišljujem, ali je iskren ali se pretvarja.

Pri zaposlenih torej pohvala ne pade zmeraj na plodna tla. Zakaj je nekaterim tako neprijetno, če jih kdo pohvali? Odgovor na to dilemo bomo dobili, če se bomo vprašali, kaj je pohvala oziroma kaj vsebuje:

1. Pohvala je vrednotenje, je izrekanje sodbe; ljudem pa ni prijetno, kadar kdo o njih izreka sodbo - četudi je pozitivna.
2. Kadar slišimo sodbo na naš račun, razmišljamo, da nismo popolni, postavljena naloga bi morala biti opravljena še boljše.
3. Pohvala je usmerjena na ljudi, malo pa spregovori o konkretnih dejanjih ali vedenju.

Temeljno vprašanje, ki se nam zastavlja, kadar govorimo o pohvali, je torej:

Kako pohvaliti, da bo naša pohvala konkretna in objektivna? Kdaj in kako jo izreči, da bo ljudi motivirala, da jo bodo z veseljem sprejeli? Manj zaželeni način pohvale bi bil:

Janez zelo dobro delaš. Brez zadržkov lahko rečem, da si najsposobnejši od vseh; pa še prijazen in ustrežljiv si.

Iz primera je razvidno, da delamo pri pohvalah pravzaprav podobne napake kot pri izražanju kritike. Prva in največja napaka pri pohvalah je posploševanje. Naša pohvala je ponavadi predvsem preveč splošna. Gre za sodbe, ki vsebujejo ocene, kot so: pameten, dober, najsposobnejši, prijazen... To so sicer pozitivne sodbe, vendar vsebujejo

ocene, ki nimajo veliko dodatnega pomena - manjkajo jim namreč konkretna dejstva: kaj je kdo naredil, opravil, da zasluži pohvalo. Če torej želimo, da pohvala zveni čimbolj iskreno, moramo pohvalo zamenjati s pozitivno povratno informacijo. Pozitivna povratna informacija temelji na dejstvih, nanaša se na konkretno nalogo. Vedenje zaposlenega ocenimo v obliki opisa njegovih dejanj oziroma njegovega dela. Ne gre več za sodbo, temveč je to pozitiven opis, ki zaposlenemu natančno pove, kako in zakaj nadrejeni ceni njegovo delo. Pozitivna povratna informacija je izjava, ki je plod opazovanja in vsebuje izraze spoštovanja:

Janez, vseč mi je bil način, kako tu je uspelo uveljaviti garancijo. Čeprav so ves čas trdili, da smo mi krivi za okvaro na elektromotorju, ti je uspelo dokazati, da gre za tovarniško napako. Ostal si miren in prijazen, problem si natančno pojasnil. Tvoja spretnost komuniciranja nam je zelo pomagala, prihranimo si čas in prihranimo denar podjetju. Hvala ti za tvojo pomoč in posluš za naše težave.

Če želimo torej koga pohvaliti, storimo to s pozitivno povratno informacijo. Kot vidimo, je pohvala lahko dvoumno sprejeta, če vsebuje splošne besede in vpljudnostne fraze, ki ne povedo veliko. Trepljanje po rami in govorjenje:

"Dober si, dober, le tako naprej",

človeku ne pove, zakaj je dober in kako je dober. Potrebno je še nekaj več: natančen opis njegovega dela in njegovega vedenja. Na ta način se izognemo tudi neiskrenosti in dvoličnosti, ki se lahko skriva za pohvalo. S tem, ko uporabimo pozitivno povratno informacijo namesto splošne pohvale, priznamo zaposlenim njihove konkretne sposobnosti in spretnosti, ki jih imajo. Zaposleni zato dobijo občutek lastne vrednosti ter bolj verjamejo v koristnost dela, ki ga opravljajo. Rezultat dela dojemajo kot nekaj, kar je uporabno in koristno, kar lahko prispeva k doseganju oziroma uresničevanju skupnih ciljev.

Zato si zapomnimo:

Ko ljudje naredijo nekaj dobro, jim to tudi povejmo, pohvalimo jih in pokažimo, da smo z njihovim delom zadovoljni.

Tatjana Zidar Gale
Boris Gale

Kako obvladovati čas, povečati učinkovitost...

V okviru izobraževanja za management je bil prvi teden v oktobru seminar *Kako postati učinkovit manager: teamsko delo in obvladovanje časa*. Vodila ga je dr. Danica Purg, direktorica IEDC Poslovna šola Bled (prej Center Brdo). Na seminarju so se ukvarjali predvsem s tem, kako obvladovati svoj čas, povečati učinkovitost pri delu, ugotoviti, kakšne so vloge v teamu, kako postati uspešen team in še veliko drugega.

Direktorica Poslovne šole Bled dr. Danica Purg je dala kratko izjavo za Aluminij. Rekla je, da je izjemno vesela, da je tukaj. Posebno jo veseli, kako Talum napreduje in ima veliko mladih, motiviranih ljudi na različnih nivojih, ki so garancija za prihodnost podjetja.

Med našimi mladimi sodelavci sem izbrala tri, ki so diplomirali na naravoslovnih fakultetah in jih povprašala, kakšni so njihovi vtisi o seminarju:

Sonja Fakin: Zanimivejši zame je bil prvi del predavanja: teamsko delo, saj na tak ali drugačen način delam v skupinah in lažje razumem odzive drugih ter uspešnost oz. neuspešnost skupine, če prepoznam "koordinatore", "delavce", "inovatorje", "dokončevalce"... Za obvladovanje časa pa je zelo uporaben recept določanja prioritete z deljenjem dela na nujno in potrebno.

Še dve zanimivosti iz skupinskega dela: prvi dan smo odkrili skrite igralske talente, drugi dan pa smo pri določanju prioritete v vseh skupinah direktorju marketinga, ki je imel kot član Uprave kup drugih obveznosti, obesili na ramena še problem s področja kakovosti. Predavateljica nas za to seveda ni pohvalila, kar pa odtehta dejstvo, da je kakovost vrednota vseh nas.

Mihael Hameršak: Bil sem udeleženec dvodnevne seminarja na temo Teamsko delo in obvladovanje časa, ki ga je vodila mednarodno priznana strokovnjakinja iz tega področja gospa Danica Purg. Moram poudariti, da je bil seminar za mene osebno zelo dobrodo-

šel in zanimiv, saj v dosedanem izobraževalnem programu na področju tehnike nisem imel priložnosti prisostvovati predavanjem na podobno temo in mi na novo pridobljeno znanje iz tega področja pomaga pri opravljanju službenih dolžnosti, kakor tudi v zasebnem življenju. Še posebej bi rad izpostavil ter pohvalil predavanje na temo Obvladovanje časa, saj je pri današnjem načinu življenja in dela to eden izmed poglavitnih problemov ljudi in tudi zaposleni v Talumu nismo izjema. Menim, da seminarji s podobno vsebino pozitivno vplivajo na delovne rezultate slušateljev in naših teamov, katerih člani smo, kar pa neposredno vpliva na izboljšanje poslovnih rezultatov Taluma in dviguje našo konkurenčno sposobnost, ki je predvsem odvisna od nas zaposlenih ter našega načina razmišljanja in dela.

Goran Popovič: Moram povedati, da sem podobna predavanja že poslušal, vendar opažam pomembno razliko, kar se kaže v koncentraciji ključnih segmentov učinkovitosti in uspešnosti dela, tako za vsakega posameznika kot za podjetje v celoti.

V našem delu je obvladovanje časa ključnega pomena za doseganje posameznih rokov, kakovosti, stroškov določenega projekta. V prihajajočem obdobju bo to še kako pomembno, na kakšen način posameznik obvladuje svoj čas, kako je pri tem organiziran, ali pri tem ugotavlja svojo realizacijo (plansko-dejansko). Pred nami so veliki projekti, zato je še kako pomembno, da se vprašamo, ali smo dovolj učinkoviti in uspešni, ali lahko še kaj "iztisnemo" iz sebe, kje

dr. Danica Purg

so še rezerve, in ko se te poiščemo, je prav, da postavimo enako vprašanje ponovno in ponovno. Takšna predavanja so nam lahko le v pomoč, saj pridemo do novih idej in spoznanj, katerih mogoče iz našega zornega kota trenutno ne vidimo.

Preko 50 odstotkov našega dela opravimo v krogu teamskega dela. Za učinkovito in uspešno teamsko delo je pomembno:

jasno definirana strategija in cilji, učinkovitost in osredotočenost teama na cilj, postavljanje prioritete, dobri kadri, ki so angažirani in motivirani, dobra komunikacija.....To so samo nekatere postavke umetnosti biti uspešen in učinkovit manager.

Menim, da so snovalci z organizacijo tega seminarja sejali semena na plodna. Ponovitev teh predavanj bi priporočil še drugim krogom v podjetju.

Živimo dlje, tudi delovna doba se daljša...

Dvajset odstotkov za delo sposobnega prebivalstva bo v sedanjem stoletju zadostovalo za ohranjanje zagona svetovnega gospodarstva. Bo ostalih 80 odstotkov brez dela? "Gotovo", pravi ameriški avtor Jeremy Rifkin, pisec knjige End of Work, Konec dela, "80 odstotkov se bo soočilo z velikanskimi problemi". Vprašanje v prihodnje bo "to have lunch or be lunch", imeti za kosilo ali biti kosilo. Panoga za panogo, poklic za poklicem - spremembe pretresajo področje dela. Strah za delovno mesto je prisoten že povsod. Treba se bo navaditi sprejemati priložnostna dela, zgrabiti ali pustiti in to v trenutku. Hud osip služb je prisoten vsepovsod, ne glede na državo ali panogo.

Prihaja obdobje "kdor več zmore, manj joka". Nenehne spremembe prinašajo neverjeten tempo in pomanjkanje časa, pogosto in predvsem zase.

Zanimivo je vprašanje, koliko tržne naravnosti sploh prenesemo demokratični sistem?

Seveda je to odvisno od stabilnosti države in instrumentov, s katerimi posega na področja urejanja zakonodaje povezane z zaposlovanjem in blaginjo svojih državljanov. Odvisno je tudi od državljanov in zavesti, da lahko sami veliko naredijo. Za začetek, vsak pri sebi.

Že pred nekaj leti smo opazovali ljudi, ki so mladi zapuščali delovna mesta in se upokojili. Temu obdobju je hitro sledilo drugo, in v današnjem času se zavedamo, da bo treba do upokojitve delati tudi po 60-letu starosti.

Pred nekaj leti mi je sin, po vrnitvi iz službenega potovanja po Ameriki, kjer je obiskal večja industrijska podjetja, povedal:

"Veš, tvoje teorije o zdravem načinu življenja in zdravi prehrani ne držijo. Srečal sem 80-letnega gospoda, ki še vedno dela in uživa ob svojem delu. Hiter je, celo poskakuje ko hodi, pije coca colo in predvsem se prehranjuje s hamburgerji..."

Kaj reči drugo, kot: To si, kar je globoka želja, ki te žene. Kakršna je tvoja želja, takšna je tvoja volja. Kakršna je tvoja volja, takšno je tvoje dejanje. Kakršno je tvoje dejanje, takšna je tvoja usoda (Brihadarajaka upanišada IV. 4.5).

Uspeh ima veliko vidikov in materialno bogastvo je samo eden izmed njih. Uspeha ni brez zdravja, življenjske energije in zavzetosti, dobrih medsebojnih odnosov, ustvarjalne svobode, čustvene in duševne stabilnosti oz. spokojnosti duha. Živimo v obdobju velikih sprememb na vseh nivojih. Če želimo dohitevati informacije, ne moremo spati. Spremembe so zajele tudi delovno področje in vedno bolj se zavedamo, da je delo poslanstvo, privilegij, da smo "v igri". Podaljšuje se delovna doba, ker človek tudi dlje živi.

V Sloveniji je pričakovano trajanje življenja 70, 72 za moške in 75, 77 let za ženske (v letu 1995). Pri obeh spolih to pomeni dobrih 2 leti več kot je bilo pred 15 leti. Podaljšuje se obdobje aktivnega življenja brez bolezni, čeprav o tem ni natančnih podatkov. Delež starejših ljudi narašča.

Dviga se tudi starostna meja, pri kateri si mislimo, da je kdo star. Znana je šala srednje generacije, da si po štiridesetem letu mrtev, če te nič ne boli.

Danes je meja, ko postanemo v očeh večine starčki bistveno višja.

Ali znamo življenje doživljati kot vedno nov izziv? Ali znamo sprejeti darila, ki nam jih življenje prinaša in dati, kar bi lahko

dali? Ali znamo še biti veseli in razigrani kot otroci, ponuditi in poiskati pomoč, kadar je to potrebno? Ali odlašamo dela in naloge, ki jih je nujno opraviti oziroma se utapljam v delu in pozabljam, kdo smo?

Pogosto nas bolezen opozori, da nismo na pravi poti, pogosto ne znamo razumeti teh simbolov.

Ljudje pri razvoju svoje osebnosti cenijo različne vrednote. Enim so pomembni odnosi s ljudmi, drugim delovna učinkovitost, tretjim velikost zaslužka, nekaterim zunanji videz, ugled in podobno. Z leti je tudi zdravje bolj občutljivo, bolezen lahko povzroča velike stiske in izgubo zaupanja vase. Če se potrudimo je mogoče zdravje vzdrževati na visoki ravni, če si privoščimo dovolj sprostitve in počitka, pazimo na prehrano, negujemo dobre medsebojne odnose in predvsem se naučimo razreševati strese.

Delo človeka oblikuje in izpolnjuje. Velik del naših izkušenj si lahko pridobimo samo z delom. Ljudje, ki so zelo delovni in pri svojem delu uživajo, nimajo časa zboleti.

Nevarnost današnjega časa v veliko primerih pa je, pretiravanje z delom. Kadar postane delo oblika obsedenosti, se pokažejo pomanjkljivosti na drugih življenjskih področjih. Za ponovno ravnovesje je potreben počitek, razvedrilo, druge različne dejavnosti, konjički, radost...

Hobiji so izredno pomembni za zapolnitev prostega časa. Izbor je neomejen. Že Hipokrat je trdil, da je bolezen v veliki meri stanje, za katerega so odgovorne naše slabe navade. Brez tega bakterije ne morejo povzročati bolezni.

Najbolj moder recept, kako pridobiti zgubljeno odpornost je: "Ravnaj se po naravi".

Življenjske razmere v naravi so zahtevne. Če jih poskušamo omiliti ali nasilno spreminjati, se ne ravnamo po naravi. Narava nas dejansko ne razvaja, to pomeni, da se moramo nenehno utrjevati, spreminjati, prilagajati. Ko dojamemo, da je v življenju edina stalnost spreminjanje, potem smo rešeni. Pomehkužimo se, ko živimo v pretoplih stanovanjih, se preveč toplo oblačimo, ko se kopljemo v topli vodi, spimo v pretoplih, neprezračeni prostorih, ko se ne gibljemo dovolj, ko uživamo neustrezno hrano in pijemo sodobne, nenaravne pijače. Fizično zdrava oseba lažje uveljavlja tudi svoje duhovne, moralne in čustvene vrednote. Kdor doseže fizično dobro zdravje, je to dosegel s strogo disciplino oz. je upošteval naravne zakonitosti telesa in čustev, duha in morale. Prisvojil si je dobre navade in te se človeka ravno tako primejo kot slabe. Zdrava miselnost je osnova zdravega telesa oziroma bolne misli podpirajo bolezen in zdrave misli podpirajo zdravljenje. Izredno pomemben faktor za ohranitev zdravja je močna volja. Uveljaviti se smejo samo pozitivne, spodbudne misli. Vse negativne misli, ki na nas razdiralno vplivajo, moramo odločno zavrniti oz. preoblikovati v pozitivne.

Najboljše misli lahko usmerimo v to, kako doseči najvišje cilje s pomočjo telesa. Za svoje zdravje smo predvsem sami odgovorni.

Kronični bolniki ponavadi niso ne potrpežljivi ne vztrajni. Narave ne moremo izsiljevati, lahko pa spoznavamo njene zakonitosti in jih obrnemo sebi v prid.

Naredimo dobro premišljen načrt po katerem se odpovejmo napačnim navadam in si izberemo zanesljiv način življenja. Krepimo telo in istočasno duhovno in duševno življenje. Duh se mora osredotočiti na pozitivno miselnost. Najti moramo lastno pot do popolnosti telesa in naravne zaščite proti boleznim. Ko nam uspe spoznati inteligenco lastnega telesa, smo zase in za druge čista dobrota, ki stalno raste.

Če želimo narediti nekaj osnovnih koristnih korakov za naše zdravje in vitalnost - ne glede na leta - potem je to predvsem, da pogledamo:

1. V kakšni hiši ali stanovanju živimo? Sami moramo prebuditi lastno zavedanje o stvareh, ki jih kupujemo, način, kako potujemo, odmetavamo odpadke, vzgajamo otroke, gradimo hiše in pisarne, urejamo vrtove in sadovnjake, kako se oblačimo in preživljamo svoj prosti čas.

Kakšne izdelke kupujemo za svoj dom? Naše zdravje lahko ogroža lastni dom.

2. Kakšno hrano uživamo?

3. Odnosi v družini, potrudimo se, da jih uravnesimo.

4. Dojemanje časa.

Čas teče in se premika. Bolezen nas opozarja, da si vzamemo čas zase, da se ustavimo. Medicina spoznava, da zbolijo prav tisti ljudje, ki nimajo nikoli dovolj časa zase. Časovni pritisk spreminja naše obnašanje, življenje in celo značaj. Poiščimo svobodo, pozabimo na pričakovanja drugih. Osvobodimo se navezanosti na druge ljudi. Svoboda ne mara omejitev.

5. Spoznajmo moč barv in umetnosti.

6. Spoznajmo moč rastlin.

7. Sprostimo se.

Svojega uspeha ne gradimo na neuspehu drugih. Prijetno nam je z drugimi in drugim z nami.

V večini organizacij (predvsem v tujini) je napisano pravilo: "Nikar ne sedi, počni kaj!" Boljše bi bilo, če bi pisalo: "Nikar ne počni kar nekaj, raje samo sedi."

Na koncu prispevka: Vse je preprosto, če verjameš! Na tej poti iskanja lastne vitalnosti in zdravega odnosa do dela je vsak sam, popolnoma sam.

Poslavljam se s tekstom iz dnevnika ameriške gospe, ki je pri 85 letih zapisala:

Če bi še enkrat živela: Želela bi naslednjič delati napake. Sprostila bi se. Bila bi vesela. Dosti manj zadev bi jemala resno. Dosti več bi potovala, dosti več tvegala. Hodila bi v hribe in plavala v rekah. Jedla bi več sladoleda in manj stročjega fižola. Mogoče bi zaradi tega imela več problemov, ampak bi jih bilo manj namišljenih.

Jaz sem ena tistih, ki pravilno in pošteno živi - dan za dnem, uro za uro. Seveda sem dosti stvari doživela, ali če bi živela še enkrat, bi še več doživela. Živela bi iz trenutka v trenutek, namesto že leta in leta v prihodnosti, v strahu od prihodnosti. Jaz sem ena tistih oseb, ki nikamor ni šla brez termometra, plašča in dežnika. Če bi še enkrat živela, bi na potovanjih imela manj prtljage, kot jo imam sedaj.

Če bi še enkrat živela, bi na pomlad hodila bosa in to do pozne jeseni. Bolj pogosto bi hodila na ples in v cirkus. Opazovala bi rože.

Dan za zdravje

Vsak sam, a skupaj z vsemi

Bila je prva septembrska sobota. Jutro je obetalo lep dan. Prebudili smo se s soncem in si želeli, da se napovedi, ki so obljubljale dež, ne bi uresničile pred večerom. Okoli osme ure se je prostor pred kopališčem v Kidričevem spremenil v pravo mravljišče športno oblečenih sodelavcev. Kako drugačnih kot ponavadi, da je bilo včasih potrebno katerega kar dvakrat pogledati - celo pod ščitnik letošnje kape. Prišli so skoraj vsi lanski udeleženci; nekateri so manjkali zaradi družinsko prijateljskih obveznosti (trgatev) in bilo je nekaj novih, ki so že sklenili, da se bodo takšnih srečanj še udeleževali.

Pohodniki, kolesarji, tenisači in celo pet plavalcev (kasneje se je pridružil še eden), so se vpisali na seznam prisotnih.

Vera in Jožica sta preštevali prihajajoče in se ob prvem navalu celo spraševali, ali bo dovolj kap. Vitalovi so hite-li s postavljanjem miz, na katere so postavili čaj in velike sendviče za popotnico.

Skoraj točno ob napovedani uri smo šli vsak svojo pot. Večina kolesarjev je zapeljala na daljšo, 45 kilometrov dolgo progo, kjer so morali premagati tri omembe vredne vzpone: Sela - Strmec, Štatenberg - Ješovec in Mostečno - Sreče.

Krajša proga je imela 22 kilometrov in dva vzpona, pa tudi predvidena povprečna hitrost vožnje je bila manjša. Kolesarje je na poti spremljalo vozilo Vargas Al.

Pohodnike je odpeljal avtobus v Doleno od koder so se podali po haloških poteh in stezicah, ki so vodile tudi mimo vinogradov in zidanic, kjer so seveda prijazno sprejeli, kar so jim ponujali, zato ni čudno, da so pot premagali v rekordnem času in si na zbirno mesto celo pripeli.

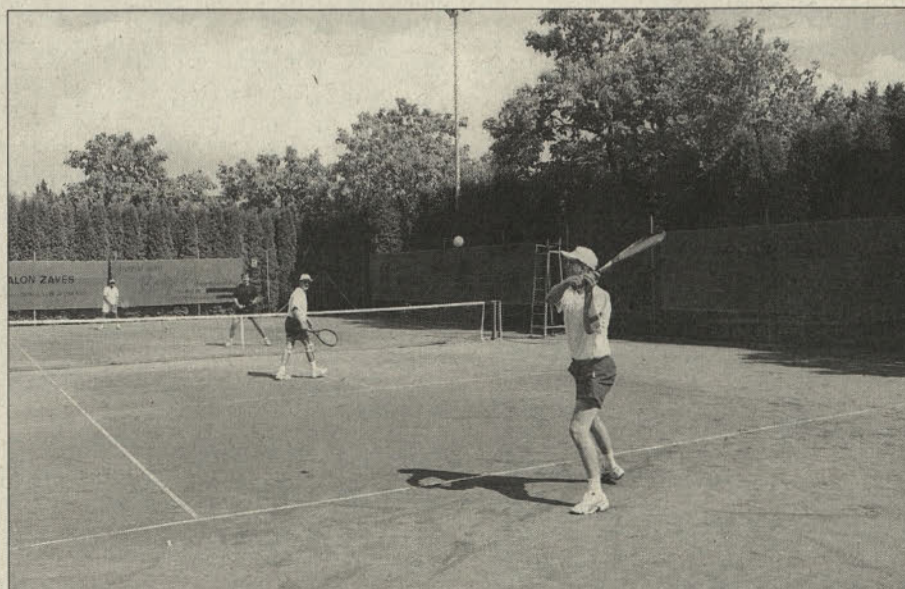
Igralci tenisa so bili malce odmaknjeni od dogajanja, zato pa so popoldne dokazali, da znajo biti za štose in aktivno sodelovali v družabnih igrah.

Plavalci so bili svet zase. Bazeni s kristalno čisto vodo je bil ta dan samo njihov. Pa še animator Urban jim je posvetil več kot uro časa in jih s posebnimi vajami v bazenu ogrel do zadnje mišice. To je bil res dan za zdravje.

Ko smo okoli trinajste ure prijetno utrujeni obsedeli ob pogrnenih mizah, je nebo prekrila sivina, ampak deževalo ni. Odprli so nam senčnike, ki bi varovali tudi pred kakšno kapljo dežja, mi pa smo se zvrstili ob Vitalovih dobrotah. To je bilo drugo doživetje dneva. Čestitke vsem, ki so načrtovali in pripravili hrano. Bilo je izvrstno.

ZDRAVOTALUM

Talumov dan za zdravje

Potem se je začel tretji del, ki mu lahko rečemo zabavni del dneva. Pomerili smo se v vlečenju vrvi, odbojki na mivki, pikadu in občudovali ter spodbujali skupino pri aerobiki, kjer je izreden občutek za ritem pokazal Viktor Lesjak in dobesedno "blestel" kot edini moški v ženski skupini. Ponavadi je vlečenje vrvi igra, ki najbolj vžge in dvigne adrenalin tekmovalcem ter nasmeji tiste, ki jih spodbujajo. Pa še nagrade za zmagovalce so največje, najdaljše ali najtežje. Tokrat smo govorili o dveh kilogramih sira in dveh salamah, ki sta merili meter in pol v dolžino. Dobitniki ene teh klobas - pohodniki, so se odločili, da klobaso prijateljsko razdelijo in skupaj s povabljenimi pojedjo v petek, 6. oktobra. Če bo udeležba polnoštevilna, bo vsak deležen 4.05405405 cm klobase, so izračunali. Ravno prav, kajti več bi lahko že škodilo zdravju.

Svoj del nagrade pa so že pospravili zmagovalci v odbojki na mivki, ki so dobili 60 jajc. Ko so se spraševali, kako varno, in kam odpeljati nagrado, kajti vsi so bili s kolesi, se je prijazno ponudila Marica Merkuš, ki je bila z avtom. Zgodilo se je celo več. Doma je spekla veliko torto, jo prinesla v službo, kjer so se sladkali zmagovalci in še kdo.

Nekatere smo sicer pogrešali in tudi razumeli, da ne morejo biti povsod in vedno prisotni, ampak prav fino je, če lahko s ta glavnimi skupaj premagamo kakšno vzpetino, rečemo kaj brez zadržkov, sproščeno, celo nazdravimo. Morda je bila prav zato deležna posebne pozdrava članica uprave Brigita Ačimovič, ko je prišla, sicer pozno, vendar dovolj zgodaj, da se je sprehodila od mize do mize in pokramljala z veselo razpoloženimi sodelavci.

In potem se je vlilo, a razpoloženja ni pokvarilo. Cilj, je bil dosežen, dan izpolnjen, zato je odleglo tudi obema socialnima delavkama: Veri in Jožici, kajti vse je bilo v njihovih rokah in vse se je dobro izteklo.

Vera Peklar

Program za varstvo okolja

	PROGRAM ZA VARSTVO OKOLJA	Datum: 13.12.1999 List 1 / 3
---	----------------------------------	--

Oznaka vidika	Okoljski vidik	Vir emisije	Okvirni (A) in izvedbeni (B) cilj	2000	2001	2002	Odgovoren za izvedbo
0100.01.11	smrad	rezervoarji katrana	A) preprečitev smradu in onesaženja tal iz dotrajanih rezervoarjev do konca l. 2000 B) odstranitev 193 m ³ odpadnega katrana	realizacija			VODSTVO, Član uprave za proizvod. in razvoj
0100.02.03	emisije v tla	žindra na deponiji premoga	A) preprečitev onesaženja tal in podtalnice do konca l. 2000 B) prestavitve in/ali prodaja 1000 ton odpadne žindre	realizacija			VODSTVO, Član uprave za proizvod. in razvoj
0100.03.03	emisije v tla	odpadne anode za stikalnico	A) preprečitev onesaženja tal in podtalnice do konca l. 2000 B) proučitev možnosti prestavitve, prodaje ali recikliranja odpadnih anod	realizacija			VODSTVO, Član uprave za proizvod. in razvoj
0100.04.05	odpadki	skladišče sodov z odpadnim katranom v hali A	A) ukinitvev začasnega skladiščenja sodov do konca l. 2000 B) odstranitev 200 sodov odpadnega katrana (40 m ³)	realizacija			PROIZVODNJA ANOD, Vodja DE
1210.11.05	odpadki	zaustavitev el. peči	A) možnosti ravnanja z odpadnimi katodami kot nevarnim odpadkom do konca l. 2002 B) izdelava študije za ravnanje z 800 t/leto odpadnih katod	priprava projekta	priprava projekta	realizacija	KONTROLA KAKOVOSTI, Vodja DE
1211.17.05	odpadki	zaustavitev el. peči	B) izdelava študije za ravnanje z 800 t/leto odpadnih katod				KONTROLA KAKOVOSTI, Vodja DE
1310.01.11	hrup	valjanje – valjarna	A) sanacija hrupa na liniji valjanja do 30.6.2001 B) izvedba meritev hrupa in realizacija sanacije	priprava projekta	realizacija		IZPARILNIKI, Vodja DE
1410.00.01	emisije v zrak	skladiščenje koksa	A) preprečitev prašenja pri skladiščenju koksa do konca l. 2000 B) izvedba primerne zatesnjenosti skladišča	realizacija			PROIZVODNJA ANOD, Vodja DE
1410.01.10	surovine	priprava materiala in smole	A) ukinitvev proizvodnje trdne katranske smole pri dobaviteljih do konca l. 2000 B) zamenjava trdne katranske smole s tekočo	realizacija			PROIZVODNJA ANOD, Vodja DE

Prejemniki:

1. Arhiv	3. Člani uprave	5.
2. Pooblaščenec za varstvo okolja	4. Vodje Društva	6.
Izdelal: Vodja Razvoja Brane Kozjak, univ. dipl. ing. str.	Pregledal: Član uprave za proizvodno in razvoj Borjan Žigman, univ. dipl. ing. str.	Odobril: Predsednik uprave mag. Danilo Toplek, univ./dipl. oec.

OBR 43.022.00-OP43.510

Oznaka vidika	Okoljski vidik	Vir emisije	Okvirni (A) in izvedbeni (B) cilj	2000	2001	2002	Odgovoren za izvedbo
1410.02.01	emisije v zrak	priprava mase	A) zmanjšanje emisij prahu in organskih snovi v halo do konca l. 2000 B) instalacija odveka	realizacija			PROIZVODNJA ANOD, Vodja DE
1410.03.01	emisije v zrak	oblikovanje bloka	A) zmanjšanje emisij prahu in organskih snovi v halo do konca l. 2000 B) instalacija odveka	realizacija			PROIZVODNJA ANOD, Vodja DE
1420.23.01	emisije v zrak	priprava sive litine	A) zmanjšanje emisij prahu v halo do konca l. 2001 B) izdelava odpraševalnega sistema	priprava projekta	realizacija		PROIZVODNJA ANOD, Vodja DE
1504.00.03	emisije v tla	menjava olja in masti	A) zmanjšanje potencialne nevarnosti izlitja olj do 30.6.2000 B) izdelava in namestitvev lovilnih korit v vseh DE	realizacija			VZDRŽEVANJE, Vodja DE
1507.00.03	emisije v tla	remont transformatorjev	A) zmanjšanje potencialne nevarnosti izlitja PCB olj v Livarni 1 do 30.5.2000 B) uvedba nadzora in postavitvev lovilnih posod	realizacija			VZDRŽEVANJE, Vodja DE
1630.00.03	emisije v tla	linearni usedalnik	A) uvedba naprave za posnemanje mulja iz linearnega usedalnika do konca l. 2001 B) izdelava projekta do 1.5.2000	priprava projekta	realizacija		PROMET, Vodja DE
1710.02.01	emisije v zrak	laboratorijske analize	A) ukinitvev uporabe C ₂ Cl ₄ do 30.6.2000 v laboratoriju izparilnikov B) zamenjava topila po novem mednarodnem standardu	realizacija			KONTROLA KAKOVOSTI, Vodja DE
1810.06.01	emisije v zrak	obdelava taline	A) zmanjšanje emisij polikloriranih ogljikovodikov v okolico (ozon) B) ukinitvev uporabe degazita (C2Cl6) do 1.5.2000	realizacija			LIVARNE, Vodja DE
1821.04.01	emisije v zrak	zalaganje peči	A) zmanjšanje emisij prahu in organskih spojin v halo do konca leta 2001 B) uvedba odpraševalnega sistema na vseh pečeh Livarne 3	priprava projekta	realizacija		LIVARNE, Vodja DE
1821.07.06	hladilna voda	obd. taline iz peči (filt. HI-45)	A) zmanjšanje porabe hladilne vode v letu 2000 glede na leto 1999 na 45 m ³ /t Al B) uvedba recirkulacije hladilne vode	45 m ³ /t Al			LIVARNE, Vodja DE

	PROGRAM ZA VARSTVO OKOLJA	Datum: 13.12.1999 List 3 / 3
---	----------------------------------	--

Oznaka vidika	Okoljski vidik	Vir emisije	Okvirni (A) in izvedbeni (B) cilj	2000	2001	2002	Odgovoren za izvedbo
1920.02.01	emisije v zrak	žarjenje rondic in rondel	A) zmanjšanje emisij TOC v zrak v okvir mejnih emisijskih koncentracij do 30.6.2000 B) instalacija dodatne sežigalne komore na žarilnih pečeh	realizacija			RONDELICE, Vodja DE
1921.04.01	emisije v zrak	pretaljevanje štanice	A) zmanjšanje emisij prahu in organskih snovi v halo do konca leta 2001 B) instalacija nove talilne peči s šaržirno napravo	priprava projekta	realizacija		RONDELICE, Vodja DE
1921.13.05	odpadki	valjanje	A) zmanjšanje potencialne nevarnosti izlitja oljnih emulzij v strojnici proizvod. linije ozkega traku do 30.6.2000 B) uvedba nadzora nad nevarnimi odpadki (oljne emulzije, filtrirne zemlje)	realizacija			RONDELICE, Vodja DE
5700.00.05	odpadki	odpadno skladišče	A) izboljšanje poslovanja z odpadnim materialom do konca leta 2000 B) reorganizacija odpadnega skladišča in uvedba nadzora nad odpadnim materialom	realizacija			MARKETING, Vodja

Končno sem zasledil mnenje Hydra glede problemov pri združevanju velikih proizvajalcev aluminija. Novinar italijanskega Aluminioma se je na letošnjem Metefu v Milanu, pogovarjal z Jon-Harald Nilsonom predsednikom Hydro Metal Products. Na vprašanje, ali bo po neuspehu evropskega združenja APA ta trend usahnil, je g. Nilson diplomatsko odgovoril: "Velike združitve imajo še upanje pod pogojem, da upoštevajo zaščitno zakonodajo. Ko pa se takšna združitev zgodi, kot je ameriški primer Alcoa-Reynolds, predlagam drugim proizvajalcem, da ocenijo svoje možnosti sodelovanja ali se jim pridružijo." Ni hotel podrobneje komentirati zakulisna dogajanja, kajti očitno je, da se je za Hydro vse skupaj dobro končalo in jim ni v interesu, da po nepotrebnem zaostrejo situacijo!

"Hydro gre naprej" je prepričan g. Nilson, kajti pred njimi so pomembni načrti. Posebej je poudaril nove velike investicije pri proizvodnji glinice in aluminija v Braziliji in Islandiji. Za pretapljanje sekundarnega aluminija so zgradili nekaj tovarn v Luxemburgu, Nemčiji, Franciji, v kratkem nameravajo začeti pretapljanje še v Španiji in Italiji. Doma pa se pripravljajo za začetek izgradnje nove elektrolize Sunndal, ki bo zgrajena po lastni tehnologiji. S kapaciteto 321.000 ton bo to največja elektroliza v Evropi. Za ta projekt bodo porabili 600 milijonov dolarjev in ga bodo končali leta 2004. Strategija razvoja Hydra nas zanima zaradi dosedanjega sodelovanja s Talumom, še bolj pa zaradi naših novih pogumnih projektov, ko načrtujemo proizvodnjo aluminijevih izdelkov tja do 155.000 ton na leto. Veliko reklamo je v omenjenem komentarju za Slovenijo naredil g. Nilson, ko je napovedal nadaljnjo krepitev sodelovanja s Talumom. Zraven članka je bila tudi fotografija naše livarne. Bomo videli. Če Hydro gre naprej bo tudi Talum z njim, ali obratno?!

SMART "plastika fantastika"

"Kako naprej pri tehnologiji proizvodnje aluminija?" je bila vsebinsko drugačna tema na strokovni razpravi, ki so jo organizirali ob zaključku letošnje konference o aluminiju - TMS v ZDA. Sodelovali so predstavniki firm, ki krojijo usodo razvoja tehnologije zato je prav, da prisluhnemo vsaj nekaterim napovedim. Tako je John Green, Združenje Aluminija ZDA, opisal razvoj tehnologije z uporabo novih anodnih in katodnih materialov - "suha katodna celica". Glavna prednost teh peči je obratovanje pri 25 mm med elektrodno razmiku, kar v primerjavi s obstoječimi pečmi, ki obratujejo pri 45-50

mm razmiku omogoča večji tok in do 45 odstotkov večjo produktivnost. To pa bi bil enormni dosežek. Razvoj novih tehnologij je posebej podprla Sara Dillich iz Oddelka za energijo-ZDA, ki je poudarila, da nove peči z inertnimi anodami in omočljivimi katodami dosežajo 25% manjšo porabo energije in boljše zaščito okolja. Elektrolize prihodnosti torej ne bi potrebovale tovarne anod. V tej smeri potekajo obsežne in drage raziskave, ki jih v glavnem financira njihov Oddelek za energijo.

Tako Američani! Na drugi strani Evropa še vedno nezaupljivo gleda na te revolucionarne spremembe in je usmerjena na izboljšavo obstoječe tehnologije. Naš prijatelj, Pierre Homsy iz Pechineya, vidi prihodnost v velikih pečeh. Ali bo optimalna peč "super cell," obratovala pri jakosti toka 500 ali 1000 kA, ne more zatrditi, prepričan pa je, da bodo to peči z več kot 300 kA. Osnova za projektiranje je raziskovalno delo s pomočjo natančnega matematičnega modela. Poleg tega izboljšujejo merilni in procesni sistem, ki omogoča popoln pregled in krmiljenje vseh faz procesa. "Kar se kvalitete anod tiče," pravi Homsy, "tam so možne izboljšave proizvodnega procesa v smeri večje gostote in optimalnega obnašanja anod v elektrolizi." Harald Oye, Univerzitetni profesor iz Norveške pove, da je velik problem pri doseganju življenjske dobe peči z obstoječo tehnologijo obraba grafitnih katod. V tej smeri so nujne izboljšave, pravi prof. Oye, ki sicer podpira tudi raziskave na področju uporabe inertnih anod in omočljivih katod. Je pa razočaran, ker se ne nadaljujejo preizkusi na kloridnem postopku pridobivanja aluminija.

Profesor Barry Welch je omenil številne pomanjkljivosti pri uvajanju tehnologije z inertnimi anodami. Podvomil je tudi, ali res ta proces lahko obratuje z manjšo porabo energije in se vpraša, kako to, da se kljub dolgoletnim raziskavam še ne ve iz katerega metala bodo narejene. Predvideva, da je za katode najbolj primerna keramika prepojena s kovino. "Kako boste to dosegli?" vpraša zagovornike! Mark Taylor iz Comalco Aluminioma - ZDA, se je čutil tako pesimiškim tonom v debati. Spomnil se je, da pred dvajsetimi leti tudi nismo predvidevali izkoristke preko 95% in porabo energije pod 14 kW/kg. "Zakaj danes, na osnovi več stoletnih izkušenj pri proizvodnji aluminija ne postavimo zahtevnejše tehnološke cilje, pa če tudi je to le vrh ledene gore naših potencialov." opogumlja g. Taylor. Reidar Huglen iz Hydro Aluminioma je zadevo postavil bolj pragmatično: "Merilo uspeha na področju razvoja tehnologije je, koliko ta prispeva k zmanjšanju stroškov proizvodnje." Huglen je iz bogatih izkušenj Hydra postregel s podatki o stroških obnove starih ali izgradnje novih elektroliz. Pri izgradnji nove elektrolize največ stroškov predstavljajo peči -50%, zgradba 20%, čiščenje plinov 10% in 10% ostala oprema. Povedal je tudi, da če izberemo tehnologijo, ki za 1% ima večji tokovni izkoristek zmanjšamo strošek investicije za 1% in dobimo 1% več aluminija. Če za 1% zmanjšamo ceno gradbenih del se bo to poznalo na

stroških investicije le za 0,1%. Zato je najpomembnejša pravilna izbira tehnologije, torej zasnova projekta!

Še kup drugih zanimivih podatkov je možno zaznati iz razprave: Tehnologijo z kontinuiranimi predpečenimi anodami so opustili delno zaradi težav pri doziranju glinice in prebijanju skorje, najbolj pa zaradi težav pri lepljenju anod na anodo. Eni so opozarjali, da je najboljša investicija v ljudi, torej znanje. Drugi so predlagali združevanje znanja na globalni ravni, ker bi tako dobili več sredstev za zahtevne raziskave. Svetovalec pri Reynoldsu g. Nolan Richards pa je postregel s podatki, da če bi vse peči na svetu obratovali z inertnimi anodami bi sprostili na tržišču 11,5 milijonov ton petrol koksa in zmanjšali emisijo za 1,34 ton CO₂ pri vsaki toni proizvedenega aluminija. Ostane odprto, kaj narediti s tem koksom? Če ga zažgemo ravno tako povzročamo onesnaževanje. Problemi so bolj kompleksni kot se nam zdi!

Kaj pa na vse to rečejo uporabniki aluminija? V julijski številki Metal Bulletina so namenili obširno analizo aluminij-plastika-avtomobili. Novi osebni avtomobil General Motorsa, "2001 Aurora" v primerjavi z ostalimi ameriški vozili (povprečje 112 kg) vsebuje največ - 218 kg aluminija. V njem je možno najti aluminij v različnih oblikah, od litih, kovanih, gnetenih do valjanih delov. Dizajner Dennis Burke je izjavil, da so v njega vnesli najsodobnejšo tehnologijo, ki je danes dostopna. Izhajali so iz dejstva, da so ljudje pripravljani plačati za kvaliteto, ugodje in varnost. Ne smemo pozabiti, da je teža vozil pri višjih cenah goriva vedno bolj pomembna. Proizvajalci aluminija smo lahko veseli vsake nove Aurore, posebej zaradi napovedi GM, da že načrtujejo novi tip s 364 kg aluminija, podobno kot pri Audi. Tukaj je še novi Fordov Lincon LS za katerega pravijo, da se "vun ne vidi od aluminija".

"Metal je še vedno kralj, toda plastika je tudi kronani princ," poročajo iz konkurenčne proizvodnje plastike in kompozitov. Kompoziti, ena največjih groženj kovini v prihajajočem času, so mešanica plastičnih smol in anorganskih polnil ojačani s steklenimi vlakni. Osnovna prednost pred jeklom je odpornost na korozijo in teža, pred aluminijem pa "dent and ding resistance" - odpornost na površinske zareze in ropot. Če ne verjamemo, pravijo, naj vprašamo svetovnega atleta Micheala Johnsona, ki so ga copati s podplati iz kompozitov firme DuPont Zytel® lani pognali do svetovnega rekorda na 400 m. Slogan "Plastika fantastika" tudi dosega cilje. Tako je v tipičnih ameriških avtomobilih teh materialov vgrajeno enako kot aluminija. Najbolj tipična primera uporabe plastike in kompozitov sta Mercedesovo mestno vozilo Smart in GM dostavno vozilo Silverado 2001. Pri Smartu je značilno še to, da je skladno z modnimi trendi ali z obleko, ki jo trenutno nosite, možno priložnostno menjavati barvo vrat avtomobila!

Vojna za povečanje deležev aluminija, jekla ali plastike bo še dolgo trajala. Plastiki vidijo

največjo priložnost zaradi visoke cene aluminija. Pri nekaterih delih avtomobila so za 50-60 odstotkov cenejši. Obenem, pravijo, da so srečni, ko vidijo, da proizvajalci avtomobilov uporabljajo aluminij, kajti vedno ob tem pustijo odprto okno tudi za plastiko. Torej vstopnico dobijo preko aluminija. Zelo je pomembno mnenje g. Michaela Wheelerja svetovalca za avtomobilsko industrijo, ki pravi, da v primeru avtomobilskega trka kompoziti sicer absorbirajo nekaj energije, toda zdrobljeni delci se nevarno razletijo. Aha! Gospod torej opozarja na srčiko problema, varnost namreč! Zato je plastiki namenjena notranjost avtomobila, za oblogo pod pokrovi, za komandne plošče itd. Drugo občutljivo področje je reciklaža in pri tem ima aluminij prednost pred vsemi. Tukaj se vojna dobi ali izgubi!

Da so kovinarji resno sprejeli izziv do plastičarjev, ki zaenkrat delujejo neintegrirano, pričajo združenja UltraLight Steel Auto Body in Automotive, Aluminium Alliance, Alumineering itd. Plastiki so za sodelovanje, zato prihajajo z idejo: "Kombinacije kovina - plastika bo v prihodnje ostala najbolj optimalna izvedba." Drugi se strinjajo s to ugotovitvijo toda, za sebe si mislijo: "Nas je več, kajti mi smo staroselci in plastika se bo morala mukoma prebijati v smeri, ki nam odgovarja." Vojna se torej nadaljuje in je zanimivo opazovati ali bo "kronani princ presedlal na kraljev prestol!"

Kaj je dejanski cilj mode oblačenja? Najbrž, da v prvi vrsti poudari značilnost osebnosti, da izziva okolje, poveča prodajo itd. Zato kreativnost nima meja. Tako dizajnerji za svoje kreacije v zadnjem času vedno bolj uporabljajo tudi aluminij. Magična beseda "metalni efekt" se lahko producira kot reklamni slogan, ki poudarja sijoč izgled. Iznašli so namreč sukanec iz aluminija!

Priprava tega sukanca je zahteven tehnično tehnološki proces, poznavalci pravijo, da podobno proizvodnji pločevine za Audi. Kakorkoli že, na vidiku imamo novi vir uporabe aluminija, toda, sodeč po fotografiji manekenke, ga bomo prodali bolj malo. Tudi to ni slabo!

Z nahrbtnikom po Južni Ameriki (Čile - Bolivija - Peru)

Pred potovanjem v oddaljene dežele, kamor spadajo tudi Čile, Bolivija in Peru, je bilo treba postoriti marsikaj. Potrebno je bilo cepljenje (rumena mrzlica, hepatitis A), urediti je bilo treba vize za Bolivijo in Peru (na Dunaju) in za vsak slučaj tudi mednarodno zdravstveno zavarovanje Coris. To je nekaj o 'tehničnih' pripravah pred odhodom. Za načrtovanje poti (prebiranje literature, vodičev, učenje španščine...) pa je v najini dvočlanski odpravi poskrbela moja žena. Odločila sva se namreč, da potovanje organizirava v lastni režiji.

Čile

Polet na relaciji Frankfurt - Buenos Aires - Santiago je trajal 17 ur in zadnje uro poleta sva občudovala s soncem obsijane in zasnežene Ande. Spomnila sva se na film 'Živi' in zgodbo, ki se je odvijala prav na tej relaciji. Vedela sva, da bova priletela v zimo, kljub temu pa sva bila ob prihodu malo šokirana, ko sva že na letališču opazovala v šale in rokavice odete ljudi. 4-milijonski Santiago na naju ni naredil posebnega vtisa. Upala sva, da bova iz Santiaga videla najvišji vrh Južne Amerike - Aconcagua, pa je gost oblak smoga nad mestom to preprečeval. V mestu sva poiskala Internet-pisarno, da sva domačim poročala o srečnem pri-spetju. Čeprav je življenjski standard držav na najini poti nižji od evropskih, je dobro poskrbljeno za zahodne turiste in možnost uporabe interneta. Tako je komunikacija z 'baznim taborom' v Sloveniji odlično funkcionirala in telefonskih govorilnic ni bilo tréba iskati. Poleg tega stane uporaba interneta v povprečju 1 UČD, kar je v primerjavi s telefonskim pogovorom ceneje.

Naslednji večer sva z nočnim avtobusom nadaljevala pot proti severu Čila - v 1400 km oddaljeno mesto Antofagasta, ki je bila vmesna postaja na poti do puščave Atacama.

Puščava Atacama je znana kot najbolj sušno področje našega planeta in na nekaterih delih puščave naj ne bi deževalo že 400 let.

Sever Čila pa ni znan samo po slani puščavi, ampak tudi po bogatih nahajališčih Cu-rude, na kar so Čilenci zelo ponosni. Ogledala sva si največji dnevni kop Cu-rude na svetu Chuquicamata (ruda z 1,6% Cu, globina 800m, 8.000 zaposlenih), kjer nakopljejo, predelajo in prodajo 600.000 ton Cu (99,98%) in s tem ustvarijo 25% čilskega izvoza letno.

Četrty dan potovanja sva že prispela v simpatično vas San Pedro, ki se nahaja na robu atacamske pučave. Tukaj je bilo čutiti pravi popotniški utrip, saj ni manjkalo Angležev, Francozov, Špancev, Američanov.... V Lonely planetu (vodič za popotnike), ki naju je spremljal in vodil ves čas potovanja, sva našla nasvet za prenočevanje v hostlu Sonchek, ki je, ne boste verjeli, v lasti Mariborčanke Mojce Cajnko, ki že nekaj let živi v San Pedru. Tudi njej se je prileglo, da je lahko malo poklepetala v slovenščini. Mimogrede, počastila naju je z odličnim ričetom. V San Pedru (n.v. 2300 m) sva ostala tri dni, saj je zaradi višinske bolezni priporočljivo, da se organizem počasi privaja na višino. V naslednjih dneh sva se namreč nameravala povzpeti na visoko planoto Altiplano v Boliviji. Da sva res v Južni Ameriki so naju prepričali dečki, ki so se za vsakim vogalom podili za nogometno žogo. Zaradi puščave travnatih igrišč tu ni, tako da te dvigajoči se oblak prahu že na daleč opozarja, da se tam nekaj 'dogaja'.

Iz San Pedra sva delala razne enodnevne izlete. Še posebej nama je ostalo v spominu slano jezero Laguna Chaxa, kjer domujejo 3 različne vrste flamingov. Ogledala sva si tudi gejzirje El Tatio na n.v. 4300 m. Iz San Pedra smo krenili že ob 4-ih zjutraj, saj je največji učinek gejzirjev viden ob sončnem vzhodu (pri temperaturah krepko pod nulo). Pot nas je vodila preko gorskega prelaza na n.v. 4.800 m, kjer me je glavobol opozarjal na prve simptome višinske bolezni. Svoje je dodala tudi makadamska cesta, ki naju je spremljala tudi ves drugi teden potovanja po Boliviji.

Bolivija

Bolivija je najrevnejša država v Južni Ameriki in poleg Paragvaja edina, ki nima dostopa do morja. Le tega je izgubila v vojnah v prejšnjem stoletju s svojima sosedama Čilom in Perujem. Iz San Pedra v Bolivijo sva se odpravila s pomočjo agencije, saj je treba prečkati le malo obljuden nacionalni park. Vstop na Altiplano (visoka planota v Andih na n.v. med 3500 in 4500 m) je s te strani mogoč le z džipi, saj so ceste na poti v zelo slabem stanju. Družba v džipu je bila bolj "alpska" (dva Avstrijca, trije Švicarji in midva). Po številnih formalnostih na mejnem prehodu smo si ogledali višinski jezeri Laguno Verde (zeleno jezero) in nato Laguno Colorado (rdeče jezero) s flamingi. Drugi dan poti smo malo planinarili in prehodili dolino, ki so jo krasili številni meandri (rečni okljuki) in nič kaj plašne lame. Ves čas pa me je rahel glavobol opozarjal, da nisem čisto imun na višinsko bolezen.

Tudi na to sem nekako pozabil, saj je vzdušje v našem džipu postajalo zahvaljujoč viskiju vedno bolj živahno. Po nekaj urni vožnji smo prispeli v San Juan, kjer smo doživeli popoldanski utrip indijanske vasi. Mraz in veter pa sta nas kmalu pregnala nazaj v našo skupno sobo.

Zadnji dan tridevne poti je bila na programu težko pričakovana slana puščava 'Salar de Uyuni'. Slana puščava, kjer si cesto in smer prečkanja le te določiš sam, obsega 12.000 km² (več kot pol Slovenije). Izgleda kot bi drvel po zaledenem jezeru, ki ga prekriva nekaj 10 cm debela plast strje-

ne soli. Še sreča, da sva slano puščavo obiskala v sušni dobi, saj jo v deževni (od oktobra do aprila) prekriva nekaj cm debela plast vode.

Zvečer smo prispeli v Uyuni in poiskali bojda edini hotel s toplo vodo. Veljal je za najdražjega, pa vendar za dvoposteljno sobo ni bilo treba odšteti več kot 7 dolarjev.

Po nekaj dnevih ponovno stuširana in zadovoljna sva naslednji dan z lokalnim avtobusom nadaljevala pot v Potosi. Vožnja z avtobusom, polnem Indijancev, kokoši in redkih popotnikov je bilo doživetje, ki je trajalo 7 ur, prevozili pa smo okoli 150 km. Razdalje v Boliviji se ne merijo v km, ampak v urah, kar je ob dejstvu, da je 95% cest makadamskih, povsem razumljivo. V Potosiju je že čutiti mestni utrip. Manj je Indijancev, več je mešancev, nekaj pa je tudi belih potomcev španskih kolonialistov. Mesto je znano po velikem rudniku srebra, ki se nahaja v notranjosti gore Cerro Rico. Delovni pogoji so zelo težki, rudarji pa si motivacijo za delo povečujejo z žvečenjem koke. Da koka res pomaga tudi pri lajšanju simptomov višinske bolezni, naju je prepričalo redno pitje kokinega čaja ves čas bivanja na Altiplanu.

13. dan potovanja sva prispela v milijonski La Paz. S svojimi nebotičniki v centru in bedo predmestja se je pokazal v luči pravega vele mesta. Mesto ima obliko kotanje, kjer najnižja in najvišja točka dosegata višinsko razliko 1000 m (n.v. od 3100 do 4100 m). Med strtimi ulicami sva našla tudi predel s stojnicami, zelo zanimiv zlasti za ženski del odprave. V La Pazu sva obiskala tudi zelo poučen muzej koke, kjer sva izvedela, da koka poleg kokaina vsebuje tudi ogromno mineralov in vitaminov (npr. več vitamina B kot sveže korenje).

Peru

Pot iz Bolivije v Peru je vodila po asfaltni cesti, ki se nama je zdela kot pravi luxus. Na avtobus so vstopile tudi Indijanke, ki so potnikom med vožnjo ponujale razne jedi. Avtobusno vožnjo sem popestril tudi sam, saj sem zaradi prebavnih motenj moral prositi šoferja za dodatne postanke in s tem zabaval tudi ostale potnike.

Naslednja točka je bilo jezero Titicaca, najvišje plovno jezero na svetu (n.v.3800 m), ki se nahaja delno na perujskem in delno na bolivijskem ozemlju. Midva sva si ga ogledala s perujske strani, iz mesta Puno. Na triurni poti z barko na otok Taquile smo se ustavili na plavajočih otokih, kjer živi plemo Uros. Globina jezera na področju plavajočih otokov je cca 3 m, plast trstja pa je debela 1m, tako da se pri hoji čuti, da pod nogami ni trde podlage. Te velike splave (premera 30 m), imenovane otoki, je potrebno mesečno obnavljati. To naredijo tako, da po otoku položijo nekaj 10 cm debelo plast svežega trstja, saj plast, ki je v vodi, zgine. Otok je na sredini z lesenim drogom fiksiran na dno jezera. V preteklosti se je dogajalo, da so se prebivalci otoka zjutraj zbudili čisto na drugem koncu. Indijanci, ki živijo na plavajočih otokih, so kopno zapustili pred nekaj stoletji, ko so se umaknili pred nadlegovanji sosednjih plemen. Govorijo jezik Ajmarov. Med otoki, ki jih je cca 20 in na kopno, se prevažajo s čolni iz trstja. Le te po vsaki vožnji potegnejo na otok, da jih posušijo in jim tako podaljšajo življenjsko dobo. Hiše, v katerih

bivajo, so prav tako iz trsja, prehranjujejo pa se v glavnem z ribami. V zadnjih letih zaslužijo nekaj tudi z obiski turistov. Nato smo obiskali otok Taquile. Da smo prišli v osrčje otoka, smo morali premagati 500 strmih stopnic. Otok Taquile je znan po tem, da se njegovi moški prebivalci ukvarjajo s pletenjem. Njihovi izdelki iz alpakine volne imajo sloves visoke kakovosti. V kolikor imajo moški na sebi rdečo kapo, je to znak, da so poročeni, tisti, ki imajo belo, pa so še prosti. Tako ženske nikoli niso v dvomih. Na otoku sva bila ravno v času praznika San Diego, tako sva si imela priložnost ogledati tradicionalne plese domačinov, oblečenih v živopisna oblačila.

Po nekajdnevem bivanju v Peruju je bilo vedno bolj očitno, da je Peru v primerjavi z Bolivijo bolj razvita država. Naslednja postojanka je bil Cusco, nekdanje središče inkovske države med 12. in 15. stoletjem. Cusco naju je pozdravil s prijetnejšimi temperaturami. Čez dan sva lahko bila celo v kratkih rokavih, ponoči pa moja žena ni več potrebovala rokavic in šala, brez česar na področju mrzlega dela Altiplana ni šlo. V Cuscu sva ostala nekaj dni, kjer sva si ogledala največjo inkovsko gradbeno mojstrovino Sacsayhuaman, nedeljsko tržnico v mestu Pisac in slavnostno parado, ki so jo pripravili v čast obletnice perujske neodvisnosti.

Na Machu Picchu sva se odpravila v okviru dvodnevnega trekkinga. Iz Cusca smo se najprej odpravili z vlakom do t.i. 104-tega km. Na obrežju reke Urubamba smo imeli kosilo v

naravi. Vodič nam je dal vedeti, da bo prvi dan pot naporna. Naša skupina 10-ih popotnikov je stvar vzela resno, zato smo se v hitrem tempu odpravili navkreber. Ob poti smo občudovali zeleno pokrajino deževnega pragozda, popolnoma drugačno od npr. puščavskega sveta Atacame v Čilu. Skrb, da nam bo v tej vročini zmanjkalo vode, je bila odveč, saj smo po treh urah poti dosegli ostanke inkovskega naselja Winay Wayna, kjer smo v bližini prenočevali in imeli tudi možnost kupiti vodo. Naslednje jutro smo nadaljevali pot zgodaj, saj smo želeli videti Machu Picchu ob sončnem vzhodu. Iz Sončnih vrat, kakor se imenuje mesto, od koder se odpre prvi pogled na Machu Picchu, sva naredila nekaj posnetkov. Od tod dalje je pot do Machu Piccha vodila le še navzdol, ves čas pa sva ga imela 'na dlani'. O Machu Picchu je še danes veliko nerazjasnjenega. Odkrit je bil šele leta 1911 in še danes obstaja več teorij o tem, zakaj je mesto nastalo in zakaj so ga Inki zapustili. Je edino inkovsko mesto, ki ga Španci nikoli niso odkrili. Dokazuje visoko stopnjo inkovske civilizacije in velja za najbolj obiskano turistično znamenitost v Peruju.

S sestopom z Machu Piccha se je najino potovanje bližalo koncu. Na programu je bila vožnja do 14 ur oddaljene Arequipe. Med vožnjo z avtobusom po makadamski cesti nas je na nekaterih delih tako premetavalo, da je bilo skoraj nemogoče jesti banana (beri: zadeti usta). Malo pred

Arequipo se je pokvaril avtobus. Nič nenavadnega v tem delu sveta...

Zadnja postaja najinega potovanja je bil Colca canyon s kondorji in pokrajino s skrbno obdelanimi terasami iz inkovskega obdobja. Do Lime, od koder sva poletela proti Frankfurtu, sva prišla z nočnim avtobusom. V Limi sva bila opozorjena, da naj se izogibava nočnemu potepanju po mestu. Opravila sva še zadnje nakupe, nato pa se zadovoljna, da sva začrtano pot opravila brez posebnih težav, zdrava in neokradena, odpravila na letališče.

Razpis za zimovanje

Razpis počitniških zmogljivosti v Štuhčevem domu pri Treh kraljih na Pohorju za sezono 2000/2001

05.12.2000 - 10.12.2000
10.12.2000 - 15.12.2000
15.12.2000 - 20.12.2000
20.12.2000 - 25.12.2000
25.12.2000 - 30.12.2000
30.12.2000 - 04.01.2001

04.01.2001 - 09.01.2001
09.01.2001 - 14.01.2001
14.01.2001 - 19.01.2001
19.01.2001 - 24.01.2001
24.01.2001 - 29.01.2001
29.01.2001 - 03.02.2001

03.02.2001 - 08.02.2001
08.02.2001 - 13.02.2001
13.02.2001 - 18.02.2001
18.02.2001 - 23.02.2001
23.02.2001 - 28.02.2001
28.02.2001 - 05.03.2001

05.03.2001 - 10.03.2001
10.03.2001 - 15.03.2001
15.03.2001 - 20.03.2001
20.03.2001 - 25.03.2001
25.03.2001 - 30.03.2001
30.03.2001 - 04.04.2001

Predvidene počitnice:

novoletne od 25.12.2000 do 2. 1. 2001

zimске od 26. 2. 2001 do 4. 3. 2001

Upravičenci do letovanja v počitniških kapacitetah so delavci Taluma in naslednjih družb:

Alin, Lego-A, Livarna Trbovlje, Revital, Stanalum, Storal, Vargas-Al, Vital ter njihovi upokojeanci, če bodo po izvedbi razpisa ostala še prosta mesta znotraj počitniških zmogljivosti. Ostali lahko letujejo samo, če za letovanje ni prijavljen nobeden delavec navedenih družb.

Zraven delavca lahko letujejo člani njegove družine (nepreskrbljeni otroci, posvojenci, zakonec, zunajzakonski partner, pastorki). Vsi ti lahko letujejo le skupaj z njim in ne namesto njega. V primeru, če delavec zlorablja to pravico, naslednjih 10 let ne bo mogel letovati v kapacitetah podjetja.

Prijavnice oddajte v vložnišče pošte Taluma.

Tomaž Godicelj

Rok prijave: 15.11.2000

Kadrovske vesti

Odstotek bolniške se je ponovno znižal

Bolniška od januarja do avgusta 2000 znaša za Talum 4,8 odstotkov, ali izraženo drugače: 8,54 dni bolniške na delavca.

Iz tabele je razvidno, da se je v prvih osmih mesecih odstotek bolniške znižal glede na enako obdobje lani za 0,99 odstotne točke in sicer na 4,80 %.

DELOVNE ENOTE - SLUŽBE	% BO jan - avg 2000	Razlika v % BO jan do avg/00-99
VODSTVO	1,43	-4,40
ENERGETIKA	4,82	-1,09
ELEKTROLIZE	4,57	-1,85
IZPARILNIKI	10,45	1,79
PROIZVODNJA ANAD	4,11	-0,17
VZDRŽEVANJE	6,08	-0,36
PROMET	3,11	-3,21
ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI	2,56	-2,13
LIVARNA	4,88	-0,45
RONDELICE	4,45	-0,51
DELOVNE ENOTE	5,12	-0,89
SLUŽBE	3,17	-0,99
TALUM	4,80	-0,99

Bolniška se je znižala skupaj v vseh delovnih enotah in službah. Največje zmanjšanje je v vodstvu in v delovni enoti Promet. V delovni enoti Izparilniki je bil % BO v prvih osmih mesecih 10,45, kar je največ v Talumu in je za 1,79 odstotne točke več kot v enakem obdobju lani.

Odslej velja le zdravstvena kartica

Verjetno že veste, ampak bolje ena informacija več, kot ena premalo. Gre za zdravstvene knjižice, ki od prvega oktobra 2000 ne veljajo več, ampak so nam le v pomoč zaradi podatkov, ki jih imamo vpisane. Odslej lahko pridemo do zdravnika le z zdravstveno kartico, ki jo moramo potrditi vsake tri mesece na avtomatih (Zdravstveni dom Ptuj, Ambulante Kidričevo...).

Potrdila o šolanju

Za šolsko leto 2000/2001 bomo v kadrovske službi zbirali potrdila o šolanju do 15. oktobra za vse otroke, ki bodo v tem šolskem letu dopolnili 18 let in za starejše dijake in študente, ki se še šolajo. Potrdila bomo posredovali Zavodu za zdravstveno zavarovanje. Otroci, za katere ne bomo prejeli potrdil, bodo izbrisani iz zavarovanja. Prosimo, da originalna potrdila dostavite v kadrovske službe.

Stojan Kerbler se je upokojil

Šele zdaj, ko odhaja, vem, kako ga bomo pogrešili. V Talum je prišel kot mlad inženir elektrotehnike takoj po diplomi 1965. leta in ostal vse do 30. oktobra, ko so ga zapisali med upokojence.

Vse, kar se je dogajalo v tovarni in okoli nje, vse, kar je bilo povezano z nami v Talumu, je kot mojster fotografije znal ujeti v objektiv in iztrgati pozabi časa. Tudi njegov spomin je prava zakladnica podatkov, ki jih nikoli ni skrival le zase. Bil je naš sodelavec in svetovalec, zato se ga bomo spominjali s hvaležnostjo in spoštovanjem.

Vera Peklar

Vargas Al

ŠPORTNE IGRE VARNOSTNIH SLUŽB

30 septembra so bile 4. letne športne igre varnostnih služb Slovenije v hrastniškem športnem parku na Logu. Letošnje igre se postavljajo z doslej rekordnim številom udeležencev, saj jih je tokrat prišlo kar 438 iz 22 služb iz vse Slovenije, ki se ukvarjajo z varovanjem.

Udeleženci so se poleg standardnih disciplin, kot so mali nogomet, košarka, streljanje z zračno puško, kegljanje, šah in atletski troboj, sestavljen iz meta krogla, skoka v daljino z mesta in teka na 2400 oziroma 1200 metrov, letos pomerili tudi v plavanju.

Tekmovalci podjetja VARGAS-AL d.o.o. smo se preverili v sledečih disciplinah:

streljanje z zračno puško, kegljanje, atletski troboj in plavanje.

V atletskem troboju smo se ekipno uvrstili na tretje mesto, v streljanju na 8 mesto, v kegljanju moški na 11 in ženske na 7 mesto, plavanje na 6 mesto.

Končna ekipna uvrstitev naših predstavnikov v seštevku vseh disciplin je bilo 10 mesto, od posameznikov pa so prejeli medalje - Filip Strmšek : 3 mesto atletski troboj - moški do 35 let,

Andreja Breznik : 3 mesto plavanje - ženske do 35 let in Janez Vindiš : 3 mesto atletski troboj - moški nad 50 let.

Rezultati, ki smo jih dosegli nam vlivajo samozavest in navdušenje, da se še aktivneje ukvarjamo s športom in tako morda že prihodnje leto izboljšamo svoje dosežke.

Ivan Drevenšek

Občinsko priznanje za urejeno okolje

Turistično društvo Kidričevo je podelilo priznanje družbi Vital za urejeno okolje. Res si ga zaslužijo. Govorim v množini, kajti v Vitalu se takih reči lotevajo skupaj. Ideja porodi idejo, nato pa vsi poprimejo za delo.

Tako leto za letom nastajajo cvetlične gredice, mogoče malce nenavadnih oblik, ki po besedah direktorice Vitala, predstavljajo energijsko spiralo. Vse zasadijo z namenom, da bi dajalo pozitivno energijo vsem, ki tam delajo in tistim, ki se mimo sprehajajo.

Vera Peklar

